

<http://www.politika.co.yu/>
Среда, 18. фебруар 2004.

ТРАНСФОРМАЦИЈА ИНСТИТУТА “ВИНЧА”

Прошло је време импровизација
Реформа научно-истраживачке сцене у Србији треба да се ослања на туђа искуства

Напетост око предлога за трансформацију Института за нуклеарне науке “Винча” полако се смирује, нарочито после одлуке Министарства за науку, технологију и развој Србије да свој предлог “стави на лед” до конституисања нове републичке владе.

Тражећи разумно и мирно решење за трансформацију наше угледне научне институције, ресорно министарство је негирало став дела колектива да предложена трансформација, заправо, значи растурање “Винче”. С друге стране, без обзира на најновију одлуку Министарства, запослени у Институту настављају генерални штрајк, који то и није у правом смислу речи, при чему остају при захтеву да в. д. директора, његови помоћници и чланови Управног одбора поднесу неопозиву оставку.

Ситуација настала око предлога за трансформацију Института нуклеарних наука “Винча” оштетила је, нажалост, углед ресорног министарства, самог Института и истраживачке професије у целини. Ово показује шта се догађа кад се одлуке доносе волунтаристички и ад хок, што уједно говори да земља нема дефинисану политику у области научног и технолошког развоја, савремен пакет закона који регулишу ову област, као и кредибилне државне институције у овом сегменту друштва, са законски дефинисаним начином рада и процедурама – каже за “Политику” др Иван Петровић, виши научни сарадник у Лабораторији за физику, аутор студије “Научно-истраживачка сцена у Европи и трансформација њених институција у Србији”, у издању Института за филозофију и друштвену теорију.

Осим тога, општој конфузији додатно је допринела чињеница да још није решен власнички однос над Институтом. Он је још друштвена установа, а не државна, приватна или мешовита, из чега даље произилази самоуправни начин руковођења.

Ова земља је, по мишљењу др Петровића, исувише пропатила последњих шест деценија спроводећи разне експерименте неуких људи у врху власти. Зато реформа научно-истраживачке сцене у Србији треба да се ослања на туђа искуства, јер нема више времена за потенцирање “наше” оригиналности. Још један битан разлог који иде у прилог овој тврдњи јесте да је наша земља у фази преговора о закључивању Споразума о стабилизацији и придруживању Европској унији.

Корисна туђа искуства

Кад је реч о анализи туђих искустава, постоје три оквира које реформа треба да задовољи. То су препоруке УНЕСКО-а, упутства ОЕЦД-а, база података ЦЕЛЕКС-а која садржи регулативу Европске уније, приоритети Оквирног програма Европске уније у области

науке, технологије и развоја, као и документи о стварању Европског истраживачког простора. Најужи оквир представљају искуства успешних земаља у транзицији.

– Нови закон који треба да уреди област науке и технолошког развоја ни по форми ни по садржају не сме да подразумева неку нову верзију старог, гломазног закона у духу самоуправног социјализма, који решава сва питања једном заувек – сматра др Петровић. – Уколико својинска трансформација над институтима, као кључно почетно питање, буде спроведена, Закон о предузећима и Закон о запошљавању решавају већи део питања који су била регулисана старим законом. Као у европским земљама, научно-истраживачку сцену треба да регулише пакет малих закона стимулативног карактера који ће се повремено допуњавати и мењати.

Шема институција које у европским земљама дају кредибилитет одлукама владе у нашој земљи би требало да буде постављена на следећи начин: главни саветник владе, која и доноси одлуке у области научне и технолошке политике, био би Национални савет за науку, састављен од угледних научника, укључујући и неколико иностраних. Међуминистарски комитет за науку и технолошки развој би требало да окупи министре чији су ресори највише заинтересовани за већу повезаност, ради развијања и пружања услуга заснованих на висококвалитетном знању и науци, као и за међусобно саветовање о координираној реализацији политике владе у области научног и технолошког развоја.

Српска академија наука и уметности би подносила извештај влади о стању науке и технологије у Србији, а била би искључиво и директно финансирана из буџета, да би се избегао могући сукоб интереса у односу на ресорно министарство за науку и технолошки развој. Научна друштва би на исти начин била финансирана као и Академија и давала би мишљења и пружала експертске услуге како влади, тако и другим министарствима.

Распад истраживачког система

– Министарство задужено за науку и технолошки развој не би смело да буде укључено у неко друго министарство, с обзиром на то да се већи део истраживања код нас одвија у институтима. Осим тога, ово министарство би требало да буде задужено за формирање и функционисање нове мреже институција – сматра др Петровић. У самом министарству Главни савет за научна и технолошка истраживања би, поред осталог, био задужен за расподелу буџета за истраживања и технолошки развој, планирање наредног буџета, анализу и оцену политике овог ресора. Улога Савета је да оствари неопходан дијалог између учесника научне политике и социјалне, економске и политичке сфере друштва.

Др Иван Петровић сугерише што хитнији почетак и брзо окончање реформе, јер будући да је формирање истраживачког кадра и стицање истраживачког искуства дуготрајан процес, очување постојећих кадрова и рад на образовању нових мора да буде један од првих, краткорочних циљева реформе. Гледано на дуже стазе, реформа треба да омогући формирање тржишта знања, односно повезивање партнера, стваралаца и корисника резултата истраживања.

Слободанка Андрић